

חנוכה בחברה החרדית

מחברי המאמר

עוז אלמוג, חנן אלפר, חיים קליגר

נוצר ב-12/24/2008 | עודכן לאחרונה ב-12/15/2010

האדמו"ר מקרעטשניף מנגן בכינור
באדיבות המגזין כל-העולם-כולו
חרדים דת חנוכה

התפישה החרדית של החג

חוב היהודים החילונים מניחים, שחג החנוכה נחגג על-ידי החרדים בדומה לדרך שבה הם חוגגים אותו, אולי למעט התפילות בבית-הכנסת - ולא היא. אמנם, החרדים מדליקים **נרות חנוכה**, שרים שירי חנוכה מסורתיים, אוכלים לביבות ו**סופגניות** ומשחקים בסביבון. עם זאת, עדיין קיימים הבדלים משמעותיים בין שני המגזרים, במימד הטקסי ובעיקר במימד הפרשני של החג. למעשה, לקחי חג החנוכה הנלמדים בבתי-המדרש והמועברים במשפחה החרדית ובאמצעי התקשורת החרדיים, שונים עד מאוד מאלה שבמגזר היהודי החילוני, המסורתי ואפילו הדתי-לאומי (למעט אולי מקצת מהחרד"לים).

יחס דו-ערכי לחשמונאים

היחס הכללי של החרדים למשפחת החשמונאים, מוביל המרד המוצלח בשלטון היווני ובמתייונים בארץ-ישראל, הוא אמביוולנטי. מצד אחד, הם טיהרו את בית-המקדש, החילו שלטון יהודי עצמאי בארץ-ישראל ברוח דת משה וישראל וחוללו פריחה תרבותית וכלכלית. מצד שני, מלכות חשמונאי ושולת החשמונאים ירדה מעל במת ההיסטוריה בקול ענות חלושה. תחילת הנפילה במריבה בין האחים הורקנוס ואריסטובולוס על כס המלוכה, שגררה התערבות צבאית של האימפריה החמית (כיבוש ירושלים על-ידי המצביא פומפיוס בשנת 63 לפני הספירה), ושיאה במרחץ הדמים של המלך הורדוס, אשר השתלט על המלוכה בכוח הזרוע ומחק כל זכר לבית חשמונאי.

גורלם של בני משפחת המלוכה לא שפר עליהם. על פי המסורת, כולם נמכרו לעבדים ("כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא", בבא בתרא ג'). כל זאת משום שנטלו לעצמם מלוכה שלא הגיעה להם, מאחר ו"אין מלוכה אלא למלכי בית דוד", כפי שמבאר הרמב"ן: "זוהי היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם, נשתכחו התורה והמצוות מישראל, ואף על פי כן נענשו עונש גדול ... שנכרתו כולם בעוון הזה... בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מידה כנגד מידה, שהמשיל הקדוש ברוך הוא עליהם את עבדיהם והם הכריתום" (רמב"ן, בראשית מ"ט י').

לא גבורה יהודית, אלא השגחה אלוקית

נוסח תפילת "על הניסים" הנאמרת בחנוכה בתפילת הוודאה (ברכת "מוזים אנחנו לך", אחת משמונה עשרה הברכות בתפילת העמידה) ובברכת המזון, מחדד את הדגשים בהם מתרכז הציבור החרדי: התפילה אינה מתייחסת ל"אחי גיבורי התהילה", לאסטרטג הצבאי יהודה המכבי (שמהלכיו הצבאיים נלמדים עד היום במכללות לביטחון), או למעשה הגבורה ההואי של אלעזר בן מתתיהו, במהלך קרב בית זכריה. אלעזר זיהה פיל עטה שיריון, שיער כי הוא נושא על גבו את המלך אנטיוכוס והחליט להקריב את חייו בתקווה שבכך יוכרע הקרב. הוא כרע בין ברכי הפיל, תקע בו את חרבו, והפיל הקורס מחץ אותו למוות.

התפילה אף אינה מתייחסת לעובדת כינונה של מדינה יהודית עצמאית במרחב ההלניסטי. היא מתארת את "מלכות יוון הרשעה", ששמה לעצמה מטרה "להשכיחם תורתך, ולהעבירם מחוקי רצונך", ובאה ללמד בני תורה כיצד, ברחמי הרבים, עמד הקדוש ברוך הוא לעמו בעת צרתם, כנאמר: "מִסֵּרַת גִּיבוֹרִים בְּיַד חַלְשִׁים וְרַבִּים בְּיַד מְעֻטִים וְרָשָׁעִים בְּיַד צְדִיקִים וְטַמְאִים בְּיַד טְהוֹרִים וְזָדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ". בהמשך מתואר כיצד טיהרו החשמונאים את בית-המקדש "וְהִדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחִצּוֹת קִדְשֶׁךָ וְקָבְעוּ שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲמִשָּׁה אֵלּוּ בְּהִלָּל וּבְהוֹדָא...".

המסרים המרכזיים בשיחות, בהרצאות ובמאמרים תורניים ופובליציסטיים, הם כדלהלן:

מלחמת רח

המאבק היה בין מתייונים לשומרי תורה, בין טמאים לטהורים, בין רשעים לצדיקים. היוונים לא שאפו להשמיד את עם ישראל, אלא להטמיע בו את תרבות יוון המתמקדת בקידוש הגוף ובחיצוניות. המלחמה הייתה רוחנית ולא גשמית, גם הניצחון.

האמת תנצח

האמת נתנח כאשר מוכנים להקריב עברה ללא תנאי. מתתיהו החשמונאי הניף את נס המרד ולא התפשר, לנכח חילול השם הנגרם מעשיית עברה בפומבי (הקרבת חזיר על גבי מזבח בכפר חשמונאים, כחלק מגזירת "ולהעבירם מחוקי רצונך").

רבים ביד מעטים

האיכות מנצחת. על אף שרוב העם הסתגל לגזירות השליט היווני והפך למתייוון, מתתיהו ובניו ("המעטים") לא נרתעו, הכריזו על מרד ("מי לה' אלי"), וניצחו, כנגד כל הסיכויים. בהרצאות ובשיחות מושם דגש על חוסר הברירה של החשמונאים, זולת יציאה למערכה צבאית. בכך דומה התפישה החרדית לתפישת החילונים את לקח חנוכה. אגב, הביטוי "מי לה' אלי" הוא ביטוי שימושי כאשר חצים לקרוא לציבור להירתם למערכה בעלת אופי תורני וערכי.

נר מצווה ותורה אור

נס פך השמן טומן בחובו מסר רב-עוצמה: השמן למאור מסמל את התורה ("כי נר מצווה ותורה אור"). יש לשים לב שאצל החילונים, השמן נתפש כפשוטו ולא באופן הסמלי הזה. על-פי התפישה החרדית, למרות שנדמה כי כל השמנים טומאו וכי אין תקומה לשלטון התורה, למרות שנשאי הלפיד המעטים נראים כשייכים לעולם חולף ונעלם, בסופו של דבר יקרה הנס. פך השמן הטהור ימצא, חתום בחותמו של כהן גדול ושוב תוצת מנורת המקדש והתורה הקדושה תפיץ אור נגהות.

קידוש השם

בגמרא (מסכת גיטין נ"ז, ספר מכבים ב' פרק ז') מסופר על חנה ושבעת בניה, שעמדה בגבורה מול גזירות השמד של הקיסר אנטיוכוס אפיפנס. היא הפצירה בשבעת בניה לסרב להשתחוות לפסל ולטעום בשר חזיר, גם במחיר חייהם. לאחר שהוצאו להורג בעיניים ששה מבניה, ניסו פקידי הקיסר ליצור, ולו למראית עין, כי בן הזקונים אכן השתחוה לפסל, אך בפועל גם הוא בחר למסור את נפשו על קידוש השם. וכך אמרה לו אמו: "לך אצל אברהם אבינו ואמור לו: כך אמרה אימי: אל תזנח דעתך עליך! אתה עקדת מזבח אחד, ואני עקדתי שבעה מזבחות, אתה ניסיון ואני מעשה". לאחר שהומתו, הפילה עצמה מן הגג ומתה. "יצתה בת קול ואמרה: אם הבנים שמחה" (שם).

כמעט ואין כיתה במערכת החינוך החרדית שאינה מכינה למסיבת החנוכה הצגה או מצגת, המתבססת על סיפור הגבורה. בן אחר בן מובאים לפני המלך האכזר, נושאים את דברם בגאון, מסרבים להשתחוות לפסל ומוצאים להורג בעיניים. מסר נוסף המודגש בהצגות בבתי-ספר לבנות, הוא גבורת נפשה של האם היהודייה".

מכבים ומתייוונים

הן במקורות תורניים והן במאמרים ובשיחות, החשמונאים מזוהים בשם זה ולא כ'מכבים'. גם כאשר מוזכרים המכבים מודגשת משמעות ראשי-תיבות שמם: "מי כמוך באלים ה'". כותבי טורים ומאמרי-דעה חרדיים מציגים את הניגוד בין מטרות מרד המכבים למשמעותו העכשווית של התואר "מכבי". מידע זה עשוי להפגיע חילונים רבים, בשל העובדה שהמכבים הם 'המותג' של חנוכה בפרשנות הציונית-חילונית.

לו קם מתתיהו המכבי מקברו ונקלע להיכל הספורט (שבו מתמודדות קבוצות "מכבי" מול "הפועל"), אפשר שהיה מסתער בקריאת "מי לה' אלי" על 'המתייוונים' המודרניים עוזבי התורה, הסוגדים ל'עגל' מדלית הזהב. זהו המסר המובלע במאמרים המתפרסמים בעיתונות החרדית לאורך כל השנה, ובפרט לקראת חנוכה. עם זאת, חשוב להדגיש כי המושג 'מתייוונים' הוא מטאפורי במובהק, והשימוש בו נועד לצרכים אפולוגטיים. שכן, רוב החרדים תופשים את החילונים כ'תינוקות שנשבו'. אגב, המושג 'תרבות יוון' מיוחס במגזר החרדי לכל התרבויות שאינן זו החרדית - בדומה למושג העברי 'חוץ לארץ' המתייחס לכל ארצות תבל שאינן ישראל.

חנוכה בבית המשפחה החרדית

הדלקת נרות חנוכה

זמן ההדלקה אצל הליטאים הוא בשעת דימדומים, עם שקיעת החמה (כפיסת כל גלגל החמה מתחת לקו הראייה), להבדיל ממנהג החסידים להדליק ב"צאת הסוככים" (הזמן בו נראים שלושה סוככים גדולים ברקיע).

לרוב האברכים הליטאים חנכייה פשוטה שאינה שונה מזו שבה הדליקו בישיבה, למעט מי שקיבלו מקרביהם חנכיית כסף לרגל אירוסיהם. אגב, גם הרבים מגדולי התורה הליטאים חנכייה פשוטה שכזו.

למרות שמבחינה הלכתית די במשך הדלקה של חצי שעה (לאחר צאת הסוככים), המהדרים יגדילו את כמות השמן בצלוחיות, כדי להאריך את משך הבעירה ואגב כך את פירסום הנס. בהקשר זה ידוע מנהגו של רבי יצחק זאב סולובייצ'יק (-1959) 1886, רב העיר בריסק וראש הישיבה בה וביחשלים. מנהיג הציבור החרדי ליטאי ומגדולי המתנגדים לציונות. נודע בהחמתו במצוות), שהתגורר בשכונת זיכרון משה

ילדים מכינים סופגניות לחלוקה בבתי חולים באדיבות המגזין כל-העולם-כולו חרדים דת חנוכה

היחשלתית, לא הרחק מקולנוע **אדיסון**. הרב סולובייצ'יק (שמדע בכינוי "הרבי מבריסק") נהג לקיים את מצוות ההדלקה בכסות שמן, כדי שיהיה "פרסומי ניסא" לצפים בצאתם מההצגה השנייה. כאמור, זהו הידור מצווה, שהרי די בחצי שעה של הדלקה כדי לצאת חובת 'פרסומי ניסא'.

הבהרה: קולנוע **אדיסון** נחנך בשנת 1932 ובשל העיצוב החדשני והמפואר, כמו גם המימדים הגדולים, נחשב ל"קולנוע המלכותי של ירושלים". בשנות ה-50 ניטשו סביבו מאבקים רבים של **נטורי קרתא**, בהנהגת הרב עמרם בלוי, במחאה על מכירת כרטיסים בשבת, אם כי דלתות האולם נפתחו במוצאי שבת. בשנות ה-80 החלה שקיעתו של **אדיסון**, עקב מיעוט צופים. בשנת 1995 נסגר סופית ובשנת 2006 נרכש הבניין השומם על-ידי חברת בניה של חסידות סאטמר, שהניחה במקום אבן-פינה להקמת שכונת מגורים חדשה לאנשי החסידות.

שעת ההדלקה, המוקדמת יחסית, מלכדת את כל בני המשפחה. דרדקי ה'חידדים' חופשיים מלימודים בשעות אחר הצהריים. אב המשפחה חוזר לביתו מן 'הכולל' בשעה מוקדמת ('כולל' הנמצא מחוץ לעיר, מושבת מלימודים בשעות אחר-צהריים). גם האם נחפזת להשלים את ההכנות לחג, משום שלאחר ההדלקה "אסורות הנשים בעשיית מלאכה" למשך מחצית השעה (כאמור, זמן החיוב להדלקת הנרות).

עיקרה של מצוות נר חנוכה היא "נר איש וביתו", כלומר, ראש המשפחה בלבד (האב, או האם במקרה והוא נעדר) חייב בהדלקה. עם זאת, המהדרים מאפשרים **לכל בני הבית** (למעט בנות בגרות ואם המשפחה) להדליק בנפרד. אבי המשפחה מתכבד להדליק ראשון, ואז עברים אל החנכיה הבאה, זו של הבן הבכור. לאחר מכן, עוברים להדליק יתר החנכיות לפי סדר הגילים של בני הבית. ילדים קטנים מגיל שלוש (שאינם "בר מצווה") יסתפקו בנרות חלב צבעוניים. הגדולים ידליקו בחנכיה עם נרות שמן.

עם סיום ההדלקה של בן-הזקונים, פוצחת המשפחה בשירת "מעוז צור" ו"יונים נקבצו עלי". זה הזמן להתענג על מטעמי החג - סופגניות, לביבות ושאר תופינים. 'דמי חנוכה' מוענקים לילדים בערב הראשון של החג. מתנות (שניתנו ו/או נקנו בכספי דמי חנוכה) יפתחו ויידקו בצוואת. האווירה היא של "חגי יפה כל-כך, אור חביב מסביב, גיל לילד רך".

הערה: רוב האוכלוסיה החילונית והמסורתית בישראל מכירה את הבית הראשון והאחרון של "מעוז צור". החרדים נוהגים לשיר את **כל ששת בתי הפיוט**.

אווירת ה'ביחד'

חלק מהמשפחות קונה את הסופגניות לחג בחנות, אך במשפחות רבות עושים מאמץ להכין סופגניות תוצרת בית לפחות באחד מערבי החג. האם טורחת על הכנת הסופגניות והלביבות, והילדים מסייעים. הפעילות בצוואת תורמת לאווירת החג וללכידות המשפחתית.

חנוכה הוא גם חג של ביקורים משפחתיים - בעיקר של הסבא וסבתא (בין השאר, בידיעה שיפנקו את הנכדים בדמי חנוכה). במשפחות רבות מקובל לערוך מסיבת חנוכה משפחתית, ולהזמין קרובים רחוקים שאיתם לא מתראים לעיתים מזומנות. האחיינים והדודנים מחכים לערב זה בקוצר-רוח.

הסביבון

בבתים רבים נוהג לשחק בסביבון ("דרידעל", ביידיש) אחרי הדלקת החנכיה. בשונה מהסביבונים 'האופנתיים' במגזר החילוני והדתי-לאומי (סביבונים זוהרים, ממונעים, מוסיקליים בשלל חומרים), סביבוני המגזר החרדי הם לחב פשוטים ובסיסיים, עשויים עץ או פלסטיק. בתפילה החסידית, מקור המשחק בימי היוונים, שאסרו על עם ישראל ללמוד תורה. כדי להסוות את לימוד התורה החזיקו הילדים באמתחתם סביבונים, וכאשר באו 'הפקחים' היוונים, הם מיהרו להסתיר את ספרי הלימוד ושלפו את הסביבונים.

יש שתי גרסאות לאותיות החקוקות על דפנות הסביבון: **ג, ה, ש** (נס גדול היה שם), האופייני לסביבונים של קהילות ישראל בתפוצה, או **ג, ה, פ** (נס גדול היה פה), המוטבע על סביבוני ארץ-ישראל. יש גם פרשנות ביידיש לאותיות: **נ** = נישט (לא), **ג** = גוט (טוב), **זכיה**, **ה** = האלב (חצי, חצי זכיה), **ש** = שלענט (רע, הפסד).

חנוכה בישיבות הליטאיות

מיקום ההדלקה

מחד, ההלכה קובעת כי יש להדליק **חנוכיה** במקום בו מתקיים "**פרסומי ניסא**" (פירסום הנס) מירבי להולכי רשות הרבים, וכי על הנרות לדלוק "עד שתכלה רגל מן השוק". מאידך, ההלכה מסייגת את אופן ההדלקה: גובה של למעלה מעשרים אמה (מידת אורך קדומה) נחשב כגובה "שאינן העין שולטת בו" ובמקרה זה, "מדליקו בפתח ביתו".

הערה: בכל הנוגע לגודל האמה, קיים פער של עשרה סנטימטרים בין שניים מגדולי הפוסקים של הדורות האחרונים. לפי פסיקת החזון אי"ש, גודל אמה הינו 58 ס"מ. לפי פסיקת הרב חיים נאה – גודלה 48 ס"מ.

הדלקת נרות במשפחה חסידיה
חיים קליגר
חרדים דת חנכה

השאלות אודות מיקום החנכיה רבות. למשל, כיצד יש לנהוג אם גובה החלון מעל עשרים אמה, אך במבט מרחוב מרחוק שמפלוס גובה יותר ניתן לראות את הנרות? גם ל"פתח בית" מספר פרשנויות: האם זהו פתח החדר? פתח המבנה? ואולי השער הראשי של הישיבה? אלו שאלות שאינן מתעוררות בבית משפחה רגיל. למעשה, כל המקומות הנ"ל כשרים והשאלה היא סדר העדיפויות.

אצל משפחה מצויה, מתעוררת השאלה בחג החנכה הראשון אותו חוגגים הם בביתם. אין סיבה לשנות בשנה לאחר מכן את מיקום ההדלקה. מנגד, אצל תלמיד בפנימייה ישיבתית המתגורר מדי שנה בחדר אחר, ואינו יודע מי היה הדייר הקודם והיכן הציב את החנכיה, הדברים אינם כה בחרים. גם אם נתון זה ידוע לו, אולי לא הציג הדייר הקודם לרב את השירטוט הנכון של מבנה הישיבה, ועל כן הודלקה החנכיה היכן שהודלקה.

וכך, מדי שנה אצים רצים תלמידי ישיבה אל **פוסקי ההלכה** (הליטאים נוהגים לכנות זאת "הולכים לרב אלישיב"), ומבקשים לדעת מהו מקום ההדלקה המומלץ ביותר. בסופו של דבר, חלקם ידליקו בחלון החדר הפונה לרשות הרבים, אחרים **בפתח דלת החדר** ו/או **בפתח הישיבה**.

החנכיה והדלקת הנרות

החנכיות עצמן אינן מהודרות, וחבן בעיצוב סטנדרטי: פס אלומיניום מוארך עליו חרוט חלק מהפסוק המצווה "להדליק נר של חנכה". הפס משמש כבסיס **לצלוחיות זכוכית המכילות שמן**. הפתיל נעשה מצמר גפן מהודק שהוחדר לחצובה זעירה מעל לססיות, או לדיסקית שעם דקה הצפה על פני השמן. כאשר ההדלקה אינה נעשית בתוך מבנה סגור, יש צורך ב'**בית חנכיה'** להגנה מפני חרות וגשמים. רק למעט מבחורי הישיבה 'בית' שכזה. ישנן ישיבות שבנו **מתקן מיוחד**, מוגן מרוח ומגשם, המאפשר הצבת חנכיות בפתח המוסד. באחרות, כל בחור או קבוצת בחורים מאלתרים מתקן, לעיתים מאקווריום או מיקרוגל שהושלכו לגרוטאות.

בעבר היו מספר תלמידי ישיבות ירושלמיות בעלי יוזמה שקנו "פך שמן זית ערב" (שמן לא מזוקק), מילאו בקבוקים קטנים ומכרו אותם במחיר מוזל לחבריהם לספסל הלימודים. היום נקנים השמנים במרכול הסמוך, או שהתלמיד מביא בקבוק שמן מהבית.

לאחר ההדלקה מקובלת "שעה חופשית" (החייב ההלכתי לזמן הדלקת הנרות הינו חצי שעה). הבחורים מתקבצים למעגל גדול במבואה או במסדרון הישיבה, לשירת "מעוז צור", "יונים נקבצו עלי" ושירי חנכה נוספים. רבני הישיבה והמלמדים מדליקים באותה עת נרות חנכה בחיק משפחתם.

החגיגה

בחדר האוכל של הישיבה מגישים לאחר ההדלקה סופגניות, עוגות, עוגיות ושאר דברי מתיקה. באחד מימי החג תיערך מסיבת חנכה מרכזית. המסיבה תחל כשעה לאחר ההדלקה, בנוכחות כל רבני הישיבה. במסיבה ייאמרו דברי תורה ותושש סעודה של ממש, ולא אחת הערב הסטנדרטית. לאחר מכן תתקיים בדרך כלל הרקדה בליווי אורגנית ו/או מערכת תופים, עליה מנגנים בחורי ישיבה המיומנים בכך.

חנכה בחצר החסידית

ניצחון הרוחניות על הגשמיות

וארט (בידיש, רעיון תורני קצר) המוכר לכל חסיד, ממצה את תפישת החנכה בהשקפה החסידית. אומרים: מה ההבדל בין פורים לחנכה? שבפורים הייתה המלחמה על השמדה פיזית של העם היהודי, ואילו בחנכה ניטשה המלחמה על השמדה חנית. לכן בפורים מסובבים רעשן, שאותו מחזיקים מלמטה (רמז לגשמיות) ואילו בחנכה מסובבים סביבן, שאותו מחזיקים מלמעלה (רמז לרוחניות).

מקומו של האדמו"ר בחג

כמו בחגים אחרים בחברה החסידית, גם בחנכה נועד לאדמו"ר תפקיד מרכזי. הוא מדליק את הנרות בפני הקהל הרב שמתאסף סביבו. בדרך כלל, לאדמו"רים יש חנכיות מיוחדות בגודלן ובצורתן, חלקן בעלות גב וחלקן נשענות על רגל. במקרים רבים, החנכיה עוברת מדור לדור בשושלת האדמו"רים.

האדמו"ר משומרי אמונים במנהג הדרידיל
באדיבות המגזין כל-העולם-כולו
חרדים דת חנכה

חשוב להדגיש את חשיבות ההתעלות של האדמו"ר לקראת הדלקת החנכיה ובעת ההדלקה. הכל נעשה בתשומת לב מיוחדת - יציקת השמן לצלוחיות, התקנת הפתילות, וכמובן הברכות. החסידים עוקבים בדריכות אחר כל תנועה שלו. עם סיום הדלקת הנרות נהוג לומר שבע פעמים את המזמור "יושב בستر עליון" (תהילים צ"א, א-ט"ז), ולאחריו לפצוח בשיר חנכה. בחצרות רבות ישנה מקהלה של ילדים ומבוגרים, המבצעת את שירי החג.

קודם ההדלקה, מקובל הן אצל חסידים והן אצל עדות המזרח לומר את תפילת "לשם ייחוד קודשא בריך הוא", המהווה כעין הקדמה להדלקה עצמה. לאחר ההדלקה, נהוג אצל עדות המזרח לומר שבע פעמים את המזמור "ויהי נועם אדוני אלהים עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו" (תהילים צ', י"ז). יש מעדות המזרח, הנוהגים על פי הקבלה ומוסיפים עוד שבעה מזמורי תהילים לאחר סדר ההדלקה וחותרים במזמור "אנא בכוח גדולת ימינך".

בחלק מהחצרות נהוג לחלק לחסידים את פתילות החנוכיה של האדמו"ר, לאחר שכבתה האש. בחצרות רבות מקובל לקיים, ביום האחרון של החג (המכונה "זאת חנוכה") טיש ייחודי, קצר יותר מהטיש הרגיל וללא סעודה, רק עוגה ומשקה. טיש (ביידיש, שולחן) הוא ההסבה של האדמו"ר וחסידיו לסעודה, כאשר החסידים מתחלקים בשיירים ממזונם של רבם.

ישנם אדמו"רים שנוהגים לשחק בסביבון בזמן הטיש. ברבים מהחצרות מחלק האדמו"ר דמי חנוכה לכל החסידים. חלוקת דמי החנוכה בחצרות הגדולות מתפרסת על-פני מספר ימים, על מנת שלא ייווצר עומס גדול מדי ביום אחד. יש חצרות שבהן החלוקה נעשית לפי גילים, ויש לפי אזור מגורים.

אצל מקצת משושלות האדמו"רים התפתחה מסורת של נגינה בכינור. למתבונן מהצד, הטקס נראה כמשהו קסום, הלקוח מסיפורי האגדות. האדמו"ר מנגן סולו מעין רסיטל דתי, ללא מלווים - אולי כדי שנגינתו תגיע ישירות לאוזנם של בורא עולם.

החג בחיידר

החינוך החרדי מתחיל ב'חדר' (או חייִדֵר, בהגייה ליטאית), מוסד תלמוד תורה שאליו נשלחים זאטוטים כבר בגיל שלוש. דירוג הכיתות הוא כדלקמן: כיתה ג', כיתה מכינה וכיתה א', כך שהילד החרדי מתחיל ללמוד בכיתה א' כבר בגיל חמש. בתלמודי התורה מתקיימות בדרך כלל מסיבות חנוכה בעלות אופי תורני. חנוכה נתפש כחג של ניצחון התורה על אלה שקמו עליה ללכותה, ומכאן הדגש על לימוד התורה והאדרתה. הלימודים בתלמוד התורה מסתיימים בשעות אחר-הצהריים המוקדמות, כדי שהילדים יוכלו להספיק להתכונן להדלקת הנרות בחיק המשפחה.

החג במוסדות החינוך החסידיים

במוסדות החינוך של הנערים והנערות במגזר החסידי (ישיבות, 'כוללים', סמינרים של בית יעקב), אין בדרך כלל פעילות מיוחדת, מעבר לסיים מוקדם יותר של הפעילות, כדי להספיק ולהדליק נרות חנוכה בחיק המשפחה, עם צאת הסוכים. בסמינרים של הבנות לא מתקיימים לימודים, ובמקום זאת נערכות פעילויות תרבות שונות הכוללות הצגות, מופעים, מסיבות (כמובן ללא בנים) וכדומה.

מאמרים נוספים שעשויים לעניין אותך

- אלבום תמונות: חג החנוכה במגזר החרדי
- חנוכה בחברה החילונית בישראל
- המשפחה החרדית - חוקים, מוסכמות ומנהגים

האדמו"ר מבעלזא במנהג הדריידיל באדיבות המגזין כל-העולם-כולו חרדים דת חנוכה

ביבליוגרפיה

ספרי הלכה ומנהג

- קארו יוסף, שולחן ערוך - אורח חיים, סימנים תר"ע - תרפ"ד.
- ישראל מאיר הכהן מראדין (ה"חפץ חיים"), משנה ברורה, סימנים תר"ע - תרפ"ד.
- יוסף עובדיה, חזון עובדיה - חנוכה.
- כי טוב אליהו, ספר התודעה: לדעת חוקי האלקים ומצוותיו, חגי ישראל ומועדים, 1976.
- בוהדנה מרדכי (עורך), קונטרס ימי שמונה על עניני חנוכה, תשס"ז.

ספרי הגות - יסוד

- המהר"ל מפראג רבי יהודה ליוואי, יהי אור - נר מצווה.
- רבי לוי יצחק מברדיטשב, קדושת לוי השלם על התורה ומועדים, תשל"ה.
- צבי אלימלך שפירא בן פסח מדינוב, בני יששכר, תר"ו.

ספרי הגות - המאה העשרים

- דסלר אליהו אליעזר, ספר מכתב מאלהו, כרך ב', תשל"ח.
- הוטנר יצחק בן חיים יואל, פחד יצחק חנוכה, תשנ"ה.
- וכטפויגל נתן מאיר, ספר לקט רשימות בענייני חנוכה, תשס"א.
- פינקוס שמשון דוד, שיחות מורנו רבי שמשון דוד פינקוס - חנוכה, תשס"ב.

- כהן דוד, ספר ימי חנוכה, תשס"ה.
- וינברג מתתיהו, לווית חן, מבנים ותצורות בזמן, כרך 8, 1988.
- האדמו"ר מסלונים, נתיבות שלום מאמרי חנוכה, תשס"א.
- אזרחי מרדכי, ספר ברכת מרדכי – חנוכה, תשס"ז.

מילות מפתח

חשמונאים | גבורה-יהודית | השגחה | קידוש-השם | מכבים | מתיוונים | נרות-חנוכה | חמיה | סופגניות | סביבון | דמי-חנוכה | ליטאי | חסידי | אדמו"ר | הרב-
סולובייצ'יק | חיי"ך | תלמוד-תורה

[לדף המאמר באתר <<](#)